

יצחק קלה וישמעאל ינקה

ציטוט

„אמא! מיס!“ אמר ישמעאל.
 „נגמרו המים ישמעאל ינקה,“ אמרה הגר וליטפה אותו בזהירות.
 „אז תני לי אוכל, או בננה! מהר!“
 „נגמר האוכל!“ אמרה הגר, ושמה את ישמעאל מתחת לשיח והלכה לחפש מים ולא מצאה. התחילה הגר לבכות. אז שמעה את מלאך אלוהים אומר: „למה את בוכה, הגר?“
 „ואיך לא אבכה?“ ענתה, „הילד רוצה בננה, ולי כבר כואבות הרגליים שזה נורא...“
 „אל תפחד,“ אמר המלאך. „אלוהים שמע אתכם.“
 „אז איפה הבננה?“ שאלה הגר.
 „בננה! מלאך אלוהים מדבר אליך — ואת עם הבננה שלך!“
 „אז — לפחות — מיס!“ אמרה הגר.
 „אני צמאה שזה נורא.“
 „קחי מיס!“ אמר המלאך — והנה לפניך באר-מים.
 שתו הגר וישמעאל לרוויה והמלאך אמר: „אני צריך למסור לך הודעה: אלוהים אמר לי למסור לך שישמעאל יהיה עשיר ונכבד כאשר יגדל. ממנו ייצא עם גדול, עם של לוחמים וקצת גיבורים.“
 „אמא! אני רוצה בננה!“ אמר ישמעאל. „וגם פיתה!“

נאח: עודד בורלא

לאברהם היה עוד בן ושמעאל. שם אמו — הגר. ישמעאל זה היה באמת פרא-אדם! פעם שיחקו ישמעאל ויצחק בחצר. שיחקו — והתחילו לריב. „אתה חייב לי כבר שתי גולות!“ אמר יצחק.
 „לא נכון!“ קרא ישמעאל, „תיכף תקבל אגרוף בבטן! אתה חייב לי גולה!“
 „אבא!“ קרא יצחק, „ישמעאל מרמה!“
 „יצחק מרמה!“ צעק ישמעאל ודחף את יצחק. יצחק נפל ונפצע במרפק. אמרה שרה לאברהם: „אברהם — זה כבר אי-אפשר! הילד הפרא הזה עוד יהרוג את יצחקלה שלנו!“
 „אז מה את רוצה שאני אעשה?“ הלא גם הוא בני!“ אמר אברהם.
 „זה לא מעניין אותי!“ קראה שרה — „גרש אותו ואת אמו! או שהם ילכו — או שאני אחזור אל אמא שלי! שמעת?!?!“
 ראה אברהם שאין דרך אחרת, נתן להגר לחם ומים והוליך אותה ואת ישמעאל בנה למידבר.
 „לכי ישר ישר — עד שתגיעי — לאיזה מקום,“ אמר.
 הלכו הגר וישמעאל בנה והלכו ולא הגיעו לשום מקום.

הפרק שבו משיקים אצל קינן ההיסטוריה והנוסטאלגיה המרירה עם המציאות המרירה עשרת מונים. הוא מספר: „המיכתבים של ברי-כוכבא נכתבו בעצם אלינו, ורק הדואר האיטי, הדואר של ההיסטוריה ושל הגלות, הביא אותם אלינו באיחור נורא שזכה...“ אם שׂי עננו שואל בסיפורו ועד עולם על עדיאל עמוה, החוקר לסיבות נפילת העיר גומליתא, הרי שקינן שואל כאן: „...מה מחפש כאן שמריהו גוטמן, כאן כנמלא? הוא פשוט מחפש את שמריהו גוטמן של אז, של היום האחרון, היום שבו נפלה גמלא, והוא רוצה לומר לו משהו...“ ותשובתו של קינן היא אידיאל אולוגית לחלוטין: „ואני מחפש את עזרא הסופר... עזרא הסופר הוא אבני האומה היהודית החרישה, זאת שנולדה אחרי החורבן, בימי שיבת-ציון, זאת האומה המוכרת לנו עד היום, שיצרה את היהדות כפי שאנו מכירים אותה כיום...“

קינן מוצא את שורש כל-רע בעזרא, והוא ממשיך: „אבל, את היהדות נוסח מדינת-ישראל יסד עזרא הסופר. וכאשר אמר לאנשיו לגרש את נשותיהם הנוכחיות ואת בניהם ובנותיהם הנוכחיות, הוא הקים מדינת-יהודים נוסח ישראל...“ ובגמלא מעמת קינן את יוחנן מגוש-חלב עם יוסף בן-מתתיהו, שימעהו ברי-גורא ואלעזר בן-יאיר. בשאלה על היום בו נפלה גמלא הוא מעמת את היהדות עם עצמה: „אין פיתרון לחירה. ומחורבן לחורבן, הולכנו עמנו את הדילמה. הרצון לגבורה, שהוא רצון החופש, ורצון-החופש חוק ונעלה מן הרצון לחיים ולפעמים היה חורבן ומות — והרצון לחיות, שהוא נעלה יותר מן הרצון לחופש, מפני שהמות הוא סופי...“ ועוד עימות של המציאות עם העבר, עימות שאותו מסיים קינן כך: „כמה נורא היה היום ההוא. וכמה נוראים היו כל הימים שבאו לאחריהם. כמה רם וכמה עשן וכמה תלאות וכמה סבל וכמה גלות תכמה כמיהות. ואין לנו ברירה אלא להמשיך, כאן ועכשיו, את מה שאנחנו...“ הפרק האחרון, 48 ו"ל, הוא המדכא שבפירוקי הספר. קינן כותב בו הספד ליגאל אלון, הספד לדור שלם שחי ומת עם אלון: „יגאל נאסף אל ארמיתו של 1948 ו"ל“. והוא מוכיח זאת, כאשר הוא כותב: „אלף-תשע-מאות-ארבעים“ ורשמונה היא המהפכה העברית שלא היתה. היא החלוש שחלב את עצמו וי נאסף אל עצמו...“ אחרי המיון השיטתי של המולדת, ולא המדינה, מפענח קינן את גירסתו שלו על המחול הגדול מכולם — ספק גירסה, ספק הספד-עצמי, שבו הוא מסיים את סיפרו: „הוא לא היה מרדן ולא היה מהפכן. המהפכן שולף ראשון והבן המרדן קם על אביו. יגאל אלון לא קם על אביו, יגאל אלון היה ילד טוב. הוא היה צלף מעולה, חייל ובחסד עליון, ממושמע, והיה מסוגל כהחלט לרוץ קדימה גם ביוזעו שעמומים לירות בו מאחור. הוא נורה מפני שלא ידע לרצוה. רק המהפכן והמרדן, רק הם יודעים גם לרצוה. עליכן הוא התהלך בארץ-ינו, ואת הכל על מצחו. ימתקן לך רגבי עפרך, יגאל היקר, מלך גולה בארצי, שמלכותה עדיין לא קמה ומילי-חמתה עוד לא תמה...“

אל ארצך, לא מולדתך הוא עדנה מחור דשת של הספרות העברית והישראלית. הוא מסיג הספרים העשויים להעניק לך קורא בהם ממד של אמת על החיים, מימד של תגר, ולקומם אותם אל נוכח הכוב החברתי והתרבותי שפשה בכל. זהו ספר שהביא לא רק עדנה למחברו, אלא גם לאות העברית.

שיחור

ביזבוז

דן בן-אמוץ, מחבר יליד פולין (1923), החל לפרסם סיפורים בכמות שונות בראשית שנות הארבעים, ועדיין אינו מאמין עקרונית בתשיבותה של ביקורת-הספרות. בן-אמוץ, אשר ניחן בכישרון טבעי של מספר, הצליח ביהירות הקודם זיונים זה לא הכל להביא סיפור אוטרי

סופר עודד בורלא
בהמלצת משרד-החינוך?

עורכי פילון לא באו אליו בניקיון ידיים, והחמיר השופט ד"ר לוי, שאמר: „קראתי את יצחקלה וישמעאל ינקה“ ואני מקווה שעורך פילון למד משהו מהביר קורת של כולבוסק והפסיק לפרסם סיפורים בסיגנון זה.“

אלא שהכל התעלמו מחברו של סיפור-תרעבה זה — עודד בורלא. בנו של הרופא המכובד יהודה בורלא, שהיה בנו של רב, אשר מפתחות קבר רחל עברו במישפתו מדור לדור. וכנראה שכובד הירושה הוא שהביאו לפרסם תועבה שכזאת. בורלא הוא סופר ילדים מקצועי, אשר רמת כתיבתו מקובלת מאוד בקרב גננות גני-הילדים.

מעשה הנבלה הספרותי שעשה בורלא בעיבודו „המקורי“, אך הגועני, של הרופא המקראי, ספק אם היה גורם אשר לאביו, יהודה בורלא.

ניתן בכישרון רב, שאותו הוא מבכזב מזה שנים רבות על עשיית ספרים, שאין בהם לא עדנה לעת בלות, ולא ספרות שיש בכוחה לפרנס את הביקורת. מילכד תחושת הביזבוז המלווה את הרופא מברך לאורך ולרחב 476 עמודי הספר, הוא נותר כשטעם רע בפה. נדמה כי בן-אמוץ הפך את „החושפנות המינית“ שלו למיקצוע. שהרי הספר נקרא כהענקת שמש של זיונים זה לא הכל. הפרק הי מעניין ביותר בספר הוא זה המתחיל בעמוד 473, והמביא למעללים בספר, את רשימת הקונים שלו.

איזה ביזבוז של כישרון, שירד לטמיון!

תולעי תרבות

נבלה

„כי נבלה עשה בישראל...“ כתוב בבראשית ל"ד ז'. נבלות רבות נעשו בישראל מאז ועד היום. אחת הנבלות האחרונות בתרבות הישראלית היא סיפור קצר, תחת הכותרת יצחק וישמעאל מאת עודד בורלא, סיפור שראה אור בחוברת דצמבר של כתבי-העת לילדים פילון (ראה: מיסגרת).

סיפורו האינפנטילי של בורלא זכה לסיפור עליו. לפני כשנה, במיסגרת ה"תוכנית כולבוסק, קרא דניאל פאר „קטעים נבחרים“ מתוך הסיפור, ושאל „מדוע מצויין על סיפור כזה, שהוא בהמלצת משרד-החינוך?“ התשובה לא בוששה לבוא. דובר משרד-החינוך הודיע ש"החוברת אינה מתפרסמת, בהמלצת משרד-החינוך". תגובה נוספת: פנייה לבג"ץ של המו"לים של פילון, שדרשו "זמן אולפן" כדי להתגונן. בית-הדין העליון, בהרכב שלוש שופטים, טען כי

ביוגרפי עם עמדות חושפניות מחייב ה"מיניים. סיפור בעל נימה נוסטאלגית ל"פריחת חייו המיניים בשנות ה-40, ה-50 וה-60. מעלתו של ספר זה היא בעמדת ה"חשיפה" מול "הספרותיות העדפת" של בני-דורו, אשר המין בספריהם היה מעוקר מוזויף.

בחדש שעבר פירסם בן-אמוץ ספר מילואים לזיונים זה לא הכל תחת הכותרת זיונינו הדרן * שבו הוא מעמיד את עצמו בעמדה מקבילה לעמדה של מחבר-הזכרונות האנגלי פראנק הא"ר ריס, אשר ניסה להתמודד בארבעת ערכים של זיכרונותיו המיניים עם הרערכים הוויקטוריאניים השמרניים של דורו.

מאחר ובן-אמוץ פירסם בעטיפת סיפור החדש, בצד השני של מודעת התעמולה שלו לחי"כ שולמית אלזני, את דעת הביקורת (הסובייקטיבית) שאותה חיבר על סיפרו, הרי שכל אשר נותר למבקר להעיר הערה אחת בלבד: דן בן-אמוץ

* דן בן-אמוץ — זיונינו הדרן, הוצאת מציאות, ליד הוצאת זמורה-ביתן-מודן; 476 עמודים (כריכה רכה).

** פראנק האריס (1856—1913) עיתונאי, ידיד נשכח של אוסקר ויילד, גורג' ברנד שאו, הג'י. וולס, ודודארד קיפלינג ותורמאס הארדי. האוטוביוגרפיה שלו „חיי ואהבות“ (ספר ראשון ראה אור בשנת 1960 בתרגום לעברית) הוחרמה מטעמי צניעות, ויילד אמר על האריס: „את האריס ריס אירחו ברצון בכל אחד מטובי הבתים באנגליה — פעם אחת בלבד. ועל נישואיו, אמר שאו: „הוא התחתן עם אלמנה והציח ליח ליטול ממנה את כל העושר שלה מבלי להביא לה אושר...“ בהיותו עיתון נאי, בימי המיליטריה הרוסית-תורכית (1878), אמרו עליו ידידיו: „האריס שלח את כתבותיו מהמיליטריה, מתוך בית-קלון בעיר אודיסה.“